ISSN 1822-7708

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

RES HUMANITARIAE

XI

KLAIPĖDOS UNIVERSITETO LEIDYKLA

Klaipėda, 2012

Vyriausiasis redaktorius
Editor-in-chief
Prof. dr. RIMANTAS BALSYS – Klaipėdos universitetas

Redakcijos kolegija
Editorial board

Prof. dr. RIHO ALTNURME – Tartu universitetas. 02H teologija, 05H istorija
Prof. habil. dr. ROMUALDAS APANAVIČIUS – Vytauto Didžiojo universitetas. 07H etnologija
Doc. dr. ASTA BALČIŪNIENĖ - Klaipėdos universitetas. 04H filologija
Doc. dr. ARŪNAS BAUBLYS – Klaipėdos universitetas. 02H teologija, 05H istorija
Doc. dr. JONAS BUKANTIS – Klaipėdos universitetas. 04H filologija
Prof. dr. MAIJA BURIMA – Daugpilio universitetas. 04H filologija
Doc. dr. ARTŪRAS JUDŽENTIS – Vilniaus universitetas, Lietuvių kalbos institutas. 04H filologija
Habil. dr. GUSTAW JUZALA-DEPRATI – Lenkijos mokslų akademijos Krokuvos skyrius. 07H etnologija
Prof. habil. dr. AUDRONĖ KAUKIENĖ – Klaipėdos universitetas. 04H filologija
Dr. GINA KAVALIŪNAITĖ – Lietuvių kalbos institutas. 04H filologija
Prof. dr. LIBERTAS KLIMKA – Vilniaus pedagoginis universitetas. 07H etnologija
Prof. dr. DAIVA KŠANIENĖ – Klaipėdos universitetas. 03H menotyra
Dr. GEDIMINAS LANKAUSKAS – Reginos universitetas, Kanada. 000S socialiniai mokslai (sociokultūrinė antropologija)
Dr. JŪRATĖ SOFIJA LAUČIŪTĖ – Klaipėdos universitetas. 04H filologija
Prof. habil. dr. BENITA LAUMANE – Liepojos universitetas. 04H filologija
Doc. dr. JŪRATĖ LUBIENĖ – Klaipėdos universitetas. 04H filologija
Prof. dr. ANNABELLE MAYS – Vinipego universitetas, Kanada. 04H filologija
Prof. habil. dr. GUIDO MICHELINI – Parmos universitetas. 04H filologija
Prof. dr. IEVA OZOLA – Liepojos universitetas. 04H filologija
Prof. dr. DALIA PAKALNIŠKIENĖ – Klaipėdos universitetas. 04H filologija
Dr. DAINIUS RAZAUSKAS – Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. 07H etnologija
Prof. habil. dr. WALDEMAR REZMER – Torunės Mikalojaus Koperniko universitetas, Lenkija. 05H istorija
Doc. dr. LIUDA RUSECKIENĖ – Klaipėdos universitetas. 04H filologija
Doc. dr. LAIMUTĖ SERVAITĖ – Klaipėdos universitetas. 04H filologija
Doc. dr. ŽAVINTA SIDABRAITĖ – Klaipėdos universitetas. 04H filologija
Prof. dr. RIMANTAS SLIUŽINSKAS – Klaipėdos universitetas. 07H etnologija
Prof. dr. DALIA MARIJA STANČIENĖ – Klaipėdos universitetas. 01H filosofija
Prof. habil. dr. SERGEJUS TEMČINAS – Lietuvių kalbos institutas. 04H filologija
Dr. DAIVA VAITKEVIČIENĖ – Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. 07H etnologija
Dr. MARIJA ZAVJALOVA – Rusijos mokslų akademija. 04H filologija
Prof. habil. dr. VLADAS ŽULKUS – Klaipėdos universitetas. 05H istorija

Mokslinė sekretorė
Assistant to the Editor

SANDRA SIRVIDIENĖ – Klaipėdos universitetas, lkk.hmf@ku.lt

© Klaipėdos universitetas, 2012
ISSN 1822-7708

PRATARMĖ

„Res Humanitariae“ XI numerio didžioji dalis yra skirta straipsniams, kuriuos parengė tarptautinės mokslinės konferencijos „Liuteroniškieji giesmynai praeityje ir dabartyje“ pranešimų autoriai. Tai pirmoji Lietuvoje surengta tokio pobūdžio konferencija, kurioje buvo aptarta Baltijos šalių, ypač Mažosios Lietuvos, liuteroniškų bažnyčių giesmynų raida, jų muzikiniai, lingvistiniai, istoriniai ir kiti aspektai. Leidinyje publikuojamuose straipsniuose autoriai nagrinėja lietuviškos liuteroniškos giesmės pasirodymo aplinkybes, analizuoja giesmių muziką, kalbą, teologiją, įvertina jos poveikį kultūrai bei šiandieniniam dvasingumui.

Dariaus Petkūno straipsnyje aptariamos prieškario Liuteronų bažnyčios pastangos išleisti pirmąjį giesmyną bendrine lietuvių kalba, supažindinama su pagrindinėmis priežastimis, skatinusiomis tokio giesmyno poreikį, aprašomos liuteronų konsistorijos derybos su Lietuvos reformatų bažnyčia ir Švietimo ministerija, vertinama projekto įgyvendinimo eiga. Guido Michelini nagrinėja iki 1705 m. išleistus Mažosios Lietuvos giesmynus, pradedant 1566–1570 m. laikotarpiu išėjusiomis Martyno Mažvydo *Gesmėmis Chriksczoniskomis*, kurios yra pirmasis atskira publikacija išleistas lietuviškas giesmynas. Dalios Kiseliūnaitės straipsnyje supažindinama su naujojo Lietuvos liuteronų giesmyno *Krikščioniškos giesmės* (2007) tekstų rengimo istorija, medžiagos atrankos, redagavimo problemomis ir rezultatais. Charlesas Evansonas nagrinėja Martyno Mažvydo išverstus Luko Losijaus liturginius tekstus bei jų poveikį Rytų Prūsijos lietuviškai kalbančių parapijų liturginiam gyvenimui. Inga Strungytė-Liugienė analizuoja jaunųjų Halės pietistų giesmes Kristijono Endrikio Mertikaičio giesmynuose *Wissokies naujes giesmes arba ewangeliszki psalmai* (1817) ir *Mazos giesmju knygeles* (1819). Regimantas Gudelis tiria liuteroniškosios muzikinės tradicijos įtaką dainų švenčių pradžiai (XIX a. antroji pusė) Šveicarijoje, Vokietijoje ir Baltijos šalyse.

Kiti straipsniai skirti lingvistinėms problemoms nagrinėti: Dalia Pakalniškienė ir Raimonda Šarkytė analizuoja Mikalojaus Daukšos raštų trumposios šaknies intarpinius ir *sta* kamieno veiksmažodžius remdamosi natūraliosios morfologijos principais; Vaida Drukteinytė nagrinėja lietuvių kalbos daiktavardžio *susirgimas* vartojimo reikšmėmis „liga“, „sirgimo procesas“, „sirgimo proceso pradžia“, „ligos atvejis“ ir kt. taisyklingumo klausimą. Trijuose straipsniuose aptariamos dabartinės latvių kalbos problemos: Evelīna Zilgalve analizuoja latvių kalbos dalelyčių reikšmę sakinio komunikacinėje struktūroje; Anita Helviga tiria su brūkšneliu rašomus literatūrologijos terminus semantiniu ir struktūriniu aspektais; Velga Laugale apibendrina ir nagrinėja Latvijos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2010/2011 mokslo metais fiksuotus švietimo įstaigų pavadinimus. Anglų kalbos leksinės reliacinės struktūros vaidmenį kuriant akademinį diskursą ir jos pasiekiamą reliacinį efektą tiria Liolita Bernotienė.

Leidinyje publikuojamame Helmuto Arnašiaus straipsnyje nagrinėjama XVIII a. Karaliaučiuje gyvenusio intelektualo Johanno Georgo Hamanno išsakyta Imanuelio Kanto filosofijos ir apšvietos judėjimo kritika. Vertindamas I. Kanto filosofiją bei pasaulėžiūrą iš tikėjimo ir liuteroniškosios dogmatikos pozicijų, J. G. Hamannas teigė, kad žmogaus egzistencijos esmę sudaro ne vien tik protas – ne mažiau svarbią vietą užima emocijos, laisva vaizduotė, dvasinis gyvenimas bei tikėjimas.

Recenzijų skyriuje pateikiama doc. dr. Arūno Streikaus parašyta Dariaus Petkūno knygos *The Repression of the Evangelical Lutheran Church in Lithuania during the Stalinist Era* recenzija.

Kronikų skyriuje prisimenamas amžinybėn išėjęs Klaipėdos universiteto anglų kalbos dėstytojas, mokslininkas, jūrinių terminų specialistas Jurgis Banaitis.

Leidinio sudarytojas
doc. dr. Darius Petkūnas

TURINYS
Contents

Straipsniai
Articles

7 / Darius Petkūnas
Prieškario Liuteronų bažnyčios pastangos išleisti giesmyną bendrine lietuvių kalba
Pre-war Attempts of the Lutheran Church to Publish a Hymnal in Modern Lithuanian

27 / Guido Michelini
Mažosios Lietuvos giesmynai iki 1705 m.
Gli innari della Lituania Minore fino al 1705

54 / Dalia Kiseliūnaitė
Giesmyno „Krikščioniškos giesmės“ (2007) tekstų redakcija: ieškojimai ir rezultatai
The editing of the hymnal Krikščioniškos giesmės *(2007) texts: research and results*

72 / Charles Evanson
The Liturgical Texts of Lucas Lossius in Martynas Mažvydas Hymnal
Luko Losijaus liturginiai tekstai Martyno Mažvydo giesmyne

83 / Inga Strungytė-Liugienė
Jaunųjų Halės pietistų giesmės Kristijono Endrikio Mertikaičio giesmynuose *Wissokies Naujes Giesmes arba Ewangeliszki Psalmai* (1817) ir *Mazos Giesmju Knygeles* (1819)
Lieder der Jüngeren Hallensis in den Gesangbüchern Kristijonas Endrikis Mertikaitis' Wissokies Naujes Giesmes arba Ewangeliszki Psalmai *(1817) Und* Mazos Giesmju Knygeles *(1819)*

102 / Regimantas Gudelis
Dainų švenčių ištakos ir liuteroniškoji muzikinė tradicija
Sources of Song Festivals and the Lutheran Musical Tradition

129 / Helmutas Arnašius
Johannas Georgas Hamannas – žodžių magas iš Šiaurės
Johann Georg Hamann – the Nordic Magician

151 / Dalia Pakalniškienė, Raimonda Šarkytė
Mikalojaus Daukšos raštų intarpiniai ir *sta* kamieno veiksmažodžiai natūraliosios morfologijos požiūriu
Infixed and sta *Stem Verbs in the Texts of Mikalojus Daukša from the Perspective of Natural Morphology*

173 / Vaida Drukteinytė
Daiktavardžio *susirgimas* terminizavimas ir (ne)tinkama vartosena
Standartization of the Noun susirgimas *as a Term and its (In)appropriate Use*

189 / Evelīna Zilgalve
Partikulu funkcijas implikatūru teorijas aspektā
Dalelyčių funkcijos implikatūrų teorijos aspektu

199 / Anita Helviga
Defissavienojumi latviešu literatūrzinātnes terminoloģijā
Su brūkšneliu rašomi žodžiai latvių literatūros teorijos terminijoje

215 / Velga Laugale
Adiministratīvais iedalījums un ģeogrāfiskais nosaukums Latvijas izglītības iestāžu nosaukumos
Administracinis suskirstymas ir geografiniai pavadinimai Latvijos švietimo įstaigų pavadinimuose

231 / Liolita Bernotienė
Lexical Relational Structure of the English Academic Discourse
Leksinė reliacinė anglų akademinio diskurso struktūra

Recenzijos
Reviews

247 / Arūnas Streikus
Ilgai lauktas naujas puslapis sovietmečio krikščionybės istorijoje
Darius Petkūnas. *The Repression of the Evangelical Lutheran Church in Lithuania during the Stalinist Era*. Klaipėda, 2011. – 255 p.

Kronika
Chronicle

251 / In Memoriam. Jurgis Banaitis (1927–2012)

Darius Petkūnas – Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Baltistikos centro vyresnysis mokslinis bendradarbis, Helsinkio universiteto Teologijos fakulteto docentas.
Moksliniai interesai: Bažnyčios istorija, protestantiškoji teologija.
Adresas: Ievos Simonaitytės g. 18–21, LT-95133 Klaipėda.
El. paštas: darius.petkunas@liuteronai.lt.

Darius Petkūnas – Senior researcher in the Center for Baltic Studies of the Humanities Faculty, University of Klaipėda (Klaipėda, Lithuania). Docent in the Theological Faculty of the University of Helsinki (Helsinki, Finland).
Research interests: Church History, Protestant Theology, Liturgical studies.
Address: Ievos Simonaitytės g. 18–21, LT-95133 Klaipėda, Lithuania.
E-mail: darius.petkunas@liuteronai.lt.

Darius Petkūnas
Klaipėdos universitetas

PRIEŠKARIO LIUTERONŲ BAŽNYČIOS PASTANGOS IŠLEISTI GIESMYNĄ BENDRINE LIETUVIŲ KALBA

Anotacija
Straipsnyje aptariamos prieškario Liuteronų bažnyčios pastangos išleisti pirmąjį giesmyną bendrine lietuvių kalba. Ši giesmių knyga turėjo tapti pirmuoju ekumeniniu giesmynu, vienijusiu Lietuvos evangelikus liuteronus ir reformatus. Skaitytojas supažindinamas su pagrindinėmis priežastimis, skatinusiomis tokio giesmyno poreikį, liuteronų konsistorijos derybomis su Reformatų bažnyčia bei Švietimo ministerija, projekto įgyvendinimo eiga. Nepaisant konsistorijos pastangų ir nuveikto darbo, po repatriacijos naujai suformuota konsistorija atmetė projektą kaip nepriimtiną, nes, jos manymu, giesmyno redaktoriai, ir ypač reformatų kunigas A. Šernas, giesmių tekstus redagavo per daug radikaliai.
PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: liuteronai, reformatai, giesmynas.

Abstract
By the end of the 1930's Lithuanian Lutherans found themselves in need of a new hymnal to replace the old dialect hymnal *Pagérintos giesmjû-knygos* (*Improved Hymnbook*) of the Lithuanian Lutherans in Prussia. Reformed minister Adomas Šernas was already at work revising Reformed and Lutheran hymns, and this fact, together with the unionistic spirit of the time, led the Lutheran consistory to envision a joint hymnal for both churches. Negotiations between the churches and the Ministry of Education are described. The project failed both because of the repatriation of the Lutherans and the Soviet occupation of Lithu-

ania which made the publication of any religious texts almost impossible. Also a major factor the new consistory's rejection of the radical revision of the hymns proposed by Šernas.
KEY WORDS: Lutherans, Reformed, hymnal.

Įvadas

Paskutinis tarpukario Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios (toliau – LELB) konsistorijos prezidentas Kristupas Gudaitis atsiminimuose rašė, kad jam vadovaujant svarbiausias konsistorijos nuveiktas darbas buvo pirmojo Liuteronų bažnyčios giesmyno bendrine lietuvių kalba parengimas[1]. Projekto autoriai pradžioje buvo užsibrėžę tikslą šiuo leidiniu pakeisti iki tol bažnyčioje vartotą oficialų giesmyną „Pagérintos giesmjû-knygos". Šio siekio jiems įgyvendinti nepavyko.

Straipsnio tikslas yra supažindinti skaitytoją su Liuteronų bažnyčios konsistorijos pastangomis parengti giesmyną bendrine lietuvių kalba 1937–1940 m. Jame įvardijamos šio projekto priežastys bei atpasakojamas projekto įgyvendinimo kelias. Knyga turėjo tapti pirmuoju ekumeniniu giesmynu, skirtu visuotinai naudotis Lietuvos evangelikams liuteronų ir reformatų bažnyčiose, todėl straipsnyje kartu aptariama Reformatų bažnyčios laikysena šiuo klausimu bei abiejų Bažnyčių derybos su Švietimo ministerija. Straipsnyje taip pat atskleidžiamos priežastys, dėl kurių Liuteronų bažnyčia atsisakė šio ekumeninio projekto.

Rengiant straipsnį naudotasi Lietuvos centrinio valstybės archyvo (toliau – LCVA), Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios konsistorijos archyvo (toliau – KA) ir vyskupo Jono Kalvano archyvo (toliau – JKA) šaltiniais. Iš pirminių šaltinių reikšmingiausi yra to laikotarpio giesmynai bei publikacijos religinėje spaudoje. Tarp svarbesnių antraeilių šaltinių paminėtina paskutinio prieškario konsistorijos prezidento dr. Kristupo Gudaičio monografija „Lietuviai evangelikai", kurioje autorius pasidalijo prisiminimais apie tuometinės konsistorijos rengiamo giesmyno projekto įgyvendinimo kelią.

1. Giesmyno bendrine lietuvių kalba poreikis

Liuteronų bažnyčia Didžiojoje Lietuvoje XVI–XIX a. neturėjo giesmyno lietuvių kalba. Iki antrojo Lenkijos–Lietuvos padalijimo Bažnyčią dau-

[1] Gudaitis K. *Lietuviai evangelikai*. Hamilton: Rūta, 1957, 105–106.

giausia sudarė vokiškai ir latviškai kalbantys jos nariai, todėl iki 1793 m. ypatingo tokio giesmyno poreikio lyg ir nebuvo[2]. Padėtis pasikeitė prie Rusijos imperijos prijungus iki tol liuteroniškai Rytų Prūsijai priklausiusį Tauragės kraštą, kuriame gyveno daug lietuvių liuteronų. Nuo tol Lietuvos liuteronų bažnyčia tapo trikalbe. Vykstant gyventojų migracijai lietuviškai kalbančios parapijos XIX a. įsikūrė Suvalkijoje, Jurbarke, Kretingoje ir kitur. Dauguma šių parapijų narių nuo seno buvo susieti su Rytų Prūsijos liuteronų bažnyčia, todėl juos visiškai tenkino tradicinis Prūsijos lietuvininkų giesmynas. Naują šio giesmyno leidimą 1841 m. parengė Frydrichas Kuršaitis. Knyga buvo pavadinta: „Pagérintos giesmjû-knygos, kuriosia brangiáusios sénos ir naujos giesmes suraszytos Dievui ant garbês ir Prusû Karalystēje ésantiems Lietuvininkams ant dusziû iszganimo... ràndamos yrà". Nuo 1857 m. giesmyną sudarė trys pagrindinės dalys. Didžiosios Lietuvos lietuviai liuteronai didžiavosi šiuo giesmynu ir reformacijos laikus siekiančiomis giedojimo tradicijomis. Net ir XX a. pradžioje lietuviams liuteronams archajinė giesmyno kalba nesudarė nepatogumų. Priešingai, toji kalba jiems buvo lyg sakralinė ausiai maloni kalba, užimanti tokią pat svarbią vietą, kokią rusų Stačiatikių bažnyčioje užima senoji slavų kalba.

1918 m. Lietuvai atgavus nepriklausomybę lietuviai buvo antroji pagal dydį tautinė grupė Didžiosios Lietuvos liuteronų bažnyčioje. 1923 m. surašymo duomenimis, Bažnyčią tuo metu sudarė 22 312 lietuvių, 28 671 vokiečių ir 13 555 latvių tautybės narių. 1918 m. Bažnyčia atsiskyrė nuo Kuršo konsistorijos ir įsteigė konsistoriją Kaune. Tarp lietuvių liuteronų prasidėjo tautinis atgimimas, kurio radikalusis sparnas telkėsi Tauragėje įsteigtoje organizacijoje „Pagalba".

Viena iš svarbių priežasčių, lėmusių naujo giesmyno poreikį, buvo galutinis bendrinės lietuvių kalbos susiformavimas. Šia vakarų aukštaičių tarme kalbėjo Kauno ir Suvalkijos parapijos, todėl joms Mažosios Lietuvos giesmyno kalba buvo neįprasta ir kupina dažnai net šypseną keliančių archaizmų. Ilgainiui Kauno lietuviai liuteronai, ypač inteligentija, dėl jos ėmė vis atviriau reikšti nepasitenkinimą. 3-iajame dešimtmetyje per

[2] Bažnyčioje taip pat buvo negausi lenkiškai kalbančių liuteronų grupė, tačiau tik dabartinės Baltarusijos teritorijoje XVIII–XIX a. kai kuriose bendruomenėse, pvz., Neudorf–Neubrow, liturgijoje buvo vartota lenkų kalba (Busch E. H. *Materialen zur Geschichte und Statistik des Kirchen und Schulwesens der Ev.-Luth. Gemeinden in Russland*. St. Petersburg: Commissionsverlag von G. Haessel, 1862, 428).

lietuviškas pamaldas parapija neretai giedodavo iš specialiai pamaldoms parengtų lapelių, kuriuose būdavo atspausdintos naujai suredaguotos giesmės, o kartais ir giesmės iš Lietuvos evangelikų reformatų giesmyno, nes jo kalba artimesnė bendrinei lietuvių kalbai[3]. Visi pripažino, kad tai nebuvo geriausias sprendimas, o tik priemonė spragai užpildyti, tačiau Kauno lietuviai buvo įsitikinę, jog tai būtina priemonė, nes inteligentija ir jaunimas skelbėsi nesuprantą archajinės senųjų giesmių kalbos.

Mažosios Lietuvos giesmynas buvo nepriimtinas ir politiniu požiūriu. Visuotinėje Bažnyčios maldoje nurodyta melstis už Prūsijos monarchą ir jo gausius „žalnierių pulkus“:

„O ypaczey platik savo Malonę ir Mielaširdingystę ant musû maloningiausiojo Karaliaus ir maloningiausiosês Karalėnês, and Našlês karalėnês, and Karaliaus Sunû ir Dukteriû ir ant jo Broliû ir Seseriû didžiausioje Garbėje esancziûjû, ant wisu Karaliaus Genczû ir wisôs jo didziausiosês Giminês... Apsaugok taipojau tėwiškay wisus didziuosius ir mažesnius Zalnėriû Wyresniuosius or Zalnėrius. Palydek juos ant wisû jû Keliû ir Takû; išrėdyk jû Szirdis wisados, kad pagal tą Prysėgą, kurią taipo brangey prisėkę, tikrai ir wiernay šlužitu ir elgtus.“[4]

Didžiojoje maldoje nurodyta melstis už „Têwiškę“, tačiau toji tėviškė buvo ne Didžioji Lietuva, o Vokietija. Lietuvos liuteronų bažnyčiai tai buvo nepriimtina.

Senųjų giesmių tekstų kalba pradėta taisyti rengiant naujus katekizmo leidimus. Šiuose leidiniuose buvo skelbiami ne tik katechetiniai tekstai, bet ir nemažai giesmių, kurias katechumenai turėjo mintinai išmokti iki konfirmacijos. Katekizmai praversdavo tikybos pamokose mokyklose, todėl buvo pageidaujama, kad jų tekstai būtų suredaguoti pagal bendrinės lietuvių kalbos taisykles. Pirmąjį modernia lietuvių kalba parašytą katekizmą suredagavo kun. Jonas Pauperas. „D. Liuterio mažasis katekizmas“ buvo išleistas Kaune 1935 m. Leidinys sukėlė dideles diskusijas ir buvo ryžtingai kritikuojamas spaudoje. Nepalaužiamų nuostatų šiuose debatuose buvo „Pagalbos“ nariai. Organizacijos laikraštyje „Srovė“ jie anonimiškai skundėsi:

„Mūsų giesmes, prieš kelerius šimtmečius parašytas ar išverstas iš kitų kalbų, randame gražia lietuviška kalba ir poetišku stiliumi. Žinoma, gies-

[3] Antro evangelikų sąjungos suvažiavimo priimtos rezoliucijos ir pastaba antrosios rezoliucijos dėliai. *Sėjėjas*, nr. 19 (289), Biržai, 1937, 1615.

[4] *Pagérintos giesmjû-knygos*. Klaipėda: Lituanija, 1930, 626.

mių išsireiškimuose mes randame vieną kitą svetimą žodį ar rašybos klaidą. Šiuos kalbos ir rašybos trūkumus reikėtų pašalinti. Tačiau reikia daboti, kad, piktžoles benaikinant, nebūtų sunaikintos dar ir vertingos gėlės.

<...> Bet paskutinieji vertimai turi labai didelį trūkumą, kad jie sudarkė gražų ir turtingą giesmės turinį, prie kurio lietuviai evangelikai buvo jau pripratę ir kurio negali pakeisti menkesniu turiniu. Iš to mes darome išvadą, kad mūsų giesmių kalbą taisant nereikia be reikalo nukrypti nuo priprasto teksto ir kad tuo labiau vertėjui negalima teikti savo tuščiažodžiavimo, kuris teiktų ne senosios giesmės vertimą, bet laisvą savo minčių kratinį, pritaikytą ir einantį senosios giesmės vardu."

J. Paupero darbas buvo sukritikuotas kaip kupinas bereikšmių žodžių, neturintis gilesnės dvasinės prasmės. Tai – žingsnis atgal, nes pataisytos giesmės tapo „nebepagiedamos":

„<...> giesmių kalbos taisymas buvo padarytas be gilesnio įsigilinimo. Bet šis trūkumas dabar padarė giesmes nebepagiedamas. Taigi, taip, kaip jos yra Paupero rinkiny atspausdintos, šios giesmės netinka mokiniams ir konfirmantams atmintinai mokytis."[5]

Priimti galutinį sprendimą išleisti giesmyną modernia lietuvių kalba konsistoriją paskatino 1535 m. autonomiškos Klaipėdos krašto konsistorijos sprendimas atspausdinti tradicinį Mažosios Lietuvos giesmyną be jokių pataisymų. Gavusi šią žinią, atitinkamai sureagavo Švietimo ministerija. Kultūros reikalų departamento direktorius Antanas Juška 1935 m. kovo 26 d. protestavo Klaipėdos krašto gubernatoriui:

„Mūsų turimomis žiniomis Klaipėdos evangelikų Konsistorija projektuoja netrukus išleisti stereotipišką giesmyną, „Pagerintos giesmių knygos, 1930". Senasis, nors ir „pagerintas", buvo išleistas barbariška kalba ir teturėjo senas kaizeriškas maldas už karalių, jo žalnierius ir rodannikus. Naujasis giesmyno leidimas stabilizuotų tą neleistiną kalbos ir turinio atžvilgiu padėtį vėl keliams ar keliolikai metų. Tai turint galvoje, malonu būtų patirti, ar Tamsta rastum priemonių ir kurių, būtent, Konsistorijai paveikti, kad ji atsisakytų nuo savo nelojalaus sumanymo."[6]

Klaipėdiškiai lietuvininkai ir krašto konsistorija mažai kreipė dėmesio į tokius pareiškimus. Šiuos trikdžius jie laikė negarbingu Didžiosios Lietuvos lietuvių bandymu juodinti šventą Bažnyčios knygą, kurioje „Die-

[5] Mūsų giesmių kalbą taisant. *Srovė*, nr. 8 (73). Kaunas: Vilniaus spaustuvė, 1935.
[6] LCVA f. 391, a. 4, b. 631, 318.

vo garbei surašytos brangiausios senos ir naujos giesmės“ ir slypėjo aukščiausia lietuviškos liuteronybės dvasingumo išraiška. Klaipėdos krašto konsistorija vis dėlto nusprendė atsižvelgti į Švietimo ministerijos kritiką ir 1936 m. perspausdindama giesmyną pataisė visuotinę Bažnyčios maldą, pašalindama iš jos prašymus melstis už Prūsijos karalių, Vyriausybę ir kariuomenę. Kauno konsistorijos šie pataisymai netenkino ir 1936 m. birželio 5 d. posėdyje ji nusprendė: „Klaipėdos Krašto Konsistorijos išleistą giesmyną pripažinti netinkamu Lietuvos Respublikai ir neleisti jį platinti“[7]. Didžiosios Lietuvos parapijos beveik nepaisė šio draudimo ir sėkmingai platino giesmyną tarp tikinčiųjų.

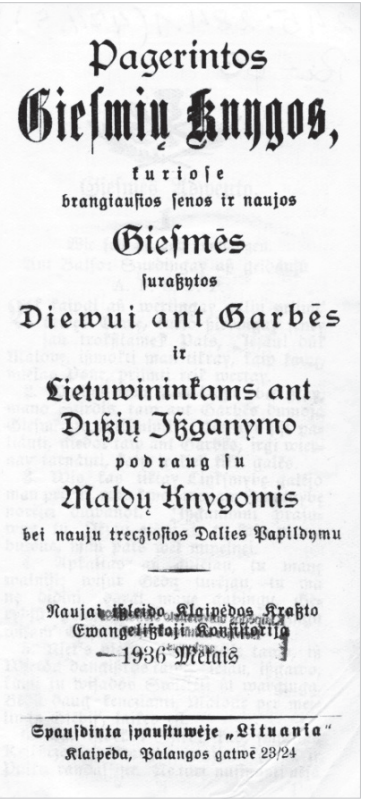
Pagerintos
Gieſmių Knygos,
kurioſe
brangiauſios ſenos ir naujos
Gieſmės
ſuraſzytos
Diewui ant Garbės
ir
Lietuwininkams ant
Duſzių Iſzganymo
podraug ſu
Maldų Knygomis
bei nauju treczioſios Dalies Papildymu

Naujai išleido Klaipėdos Kraſzto
Ewangeliſzkoji Konſiſtorija
— 1936 Metais

Spauſdinta ſpauſtuwėje „Lituania“
Klaipėda, Palangos gatwė 23/24

1936 m. *Pagérintos giesmjû-knygos* – paskutinis lietuvininkų giesmyno leidimas

2. Konsistorijos sprendimas išleisti giesmyną

Minėto birželio 5 d. posėdžio pabaigoje buvo priimtas istorinis sprendimas išleisti pirmąjį lietuvių liuteronų giesmyną bendrine lietuvių kalba. Iš tikrųjų buvo nutarta parengti du giesmynus: vieną – tikintiesiems, kitą – kariams. Sprendimas drausti platinti lietuvininkų giesmyną buvo papildytas žodžiais: „Prašyti kun. J. Pauperą, susitarus su kariuomenės kapelionais, parūpinti Lietuvos evangelikams parapijiečių ir karių reikalams giesmynus.“[8] 1936 m. rugpjūčio 26 d. konsistorija paskyrė kun. J. Pauperą projekto vadovu.

Giesmynas pirmiausia turėjo būti įdiegtas į Didžiosios Lietuvos parapijas, tačiau savo sprendimuose konsistorija paminėjo „Lietuvos evange-

[7] *Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios* (toliau išnašose – LELB) *konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 63.

[8] *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 67.

likus“ ir nė žodžiu neužsiminė apie „liuteronus“. Nuo pradžios konsistorija laikėsi nuomonės, kad giesmynas turėjo būti platinamas ir reformatų parapijose. Savo ruožtu konsistorija projektą turėjo derinti su evangelikų Reformatų bažnyčia.

Šios unionistinės tendencijos ėmė įsigalėti 1936 m., Vidaus reikalų ministerijai uždarius patriotinę liuteronų organizaciją „Pagalba“. Dar 1935 m. pabaigoje kaip alternatyva minėtai organizacijai įsteigta Lietuvių evangelikų liuteronų sąjunga. Organizacijos iniciatoriai buvo konsistorijos prokuroras K. Žalkauskas ir kun. J. Pauperas[9]. Nors sąjunga skelbėsi esanti liuteroniška, nuo pat įsteigimo ji puoselėjo konfesiniu požiūriu platesnius tikslus. 1936 m. vasario mėn. organizacija pakeitė pavadinimą į Lietuvių evangelikų sąjungą. Sąjungos unionistinę prigimtį atskleidė jos įstatai, kuriuose buvo pabrėžta, kad vietovėse, kur daugumą tikinčiųjų sudaro liuteronai, steigiami liuteroniškieji skyriai, kur dauguma reformatai – reformatų[10]. 1936 m. spalio 5 d. Kaune įvyko lietuvių evangelikų suvažiavimas, kuriame buvo pareikšta, kad katalikiškoje Lietuvoje evangelikai nuo šiol kalbės vienu balsu, nes „lietuviai evangelikai gali turėti Lietuvoje prideramą svorį, tik sudarę vieningą frontą“[11]. Sąjungos iniciatoriai suvažiavime jau atvirai kalbėjo apie vienos Lietuvos evangeliškos bažnyčios sukūrimą: „<...> Evangelikų Bažnyčios darnesniam sutvarkymui yra būtinai reikalinga visoms trims evangelikų bažnyčioms, būtent: Didžiosios Lietuvos Evangelikų Liuteronių, Klaipėdos Krašto Evangelikų ir Lietuvos Evangelikų Reformatų bendra vyriausia institucija.“[12] „Evangelikų bažnyčios“ iniciatoriai neslėpė, kad rengiamą giesmyną ketinta įdiegti ir į Klaipėdos krašto parapijas. Priimtoje rezoliucijoje skelbiama:

„Lietuvių Evangelikų Sąjungos skyrių atstovų visuotinis suvažiavimas, priimdamas dėmesin, kad Lietuvos evangelikai, būdami pasiskirstę trimis paskirais bažnytiniais vienetais, kurie savitarpiai neturi organinio ryšio, pažymi, jog dėl to visapusiškai nukenčia pats evangelikų bažnytinis gyvenimas. Suvažiavimas pareiškia norą, kad šių trijų bažnyčių suartėjimui būtų įvestas bendras giesmynas.“[13]

---

9 1935 m. spalio 26 d. Karolio Žalkausko ir Jono Paupero raštas Vidaus reikalų ministerijai. LCVA f. 391, a. 4, b. 755, 141.

10 *Evangelikų lietuvių suvažiavimas 1936 m. Kaune*. Klaipėda, 1937, 21.

11 *Evangelikų lietuvių suvažiavimas 1936 m. Kaune*. Klaipėda, 1937, 21.

12 *Evangelikų lietuvių suvažiavimas 1936 m. Kaune*. Klaipėda, 1937, 10.

13 *Evangelikų lietuvių suvažiavimas 1936 m. Kaune*. Klaipėda, 1937, 16.

J. Paupero, K. Žalkausko ir kitų sąjungos iniciatorių planai suvienyti „evangelikus“ į vieną „Evangelišką bažnyčią“ su bendra administracija greitai žlugo, tačiau bendro „evangelikų giesmyno“ idėja išliko. Reformatų bažnyčia ekumeninio giesmyno idėją sutiko entuziastingai, tačiau ji turėjo savų planų ir tikslų. Jos netenkino liuteronų nusistatymas, kad būsimojo „evangelikų giesmyno“ pagrindu turėjo būti paimtos Prūsijos lietuvininkų „Pagérintos giesmjû-knygos“. Kolegija taip pat kritiškai vertino ir tuometinį Stanislovo Dagilio parengtą reformatų giesmyną. Tinkamiausias, jos manymu, būsimo giesmyno pagrindas būtų evangelikų reformatų kapeliono kun. Adomo Šerno jau suredaguotos giesmės. Praėjus šešioms dienoms po sąjungos suvažiavimo, 1936 m. spalio 11 d. reformatų kolegijos prezidentas dr. Jokūbas Mikelėnas ir generalinis superintendentas kun. dr. Povilas Jakubėnas kreipėsi į švietimo ministrą. Išvardiję tuometinių oficialių liuteronų ir reformatų giesmynų trūkumus, jie tvirtino:

„Suminėti pavyzdžiai rodo, kad jie (giesmynai) nebeatitinka mūsų laiko dvasiai, lietuvių kalbos bei eilėdaros taisyklėms. Tokiu būdu jie tolsta nuo tikėjimo. Tokių giesmynų privengia jaunimas. Patyrėme, kad evangelikai, baigę net lietuviškas mokyklas, gyveną mišriose su vokiečiais parapijose, griebiasi vokiškų, visais atžvilgiais gerų giesmynų. Daugelis jų vokiškai gieda, meldžiasi ir konfirmuojasi. Jie daugiausia daro vien dėl to, kad išmokę taisyklingos lietuvių kalbos, nebenori daugiau jos gadinti, tokius giesmynus vartodami. Visi šie nenormalumai yra labai kenksmingi evangelikų, ypač jaunosios kartos, religiniam ir tautiniam auklėjimui. Tai konstatavo ir š. m. spalių 5 d. evangelikų suvažiavimas Kaune. Jis pripažino gyvą reikalą išleisti giesmyną, bendrą visiems tiek D. Lietuvos, tiek Klaipėdos Krašto lietuviams evangelikams. Toks giesmynas padėtų D. Liet. ir Klaipėdos Kraštui artėti. Tokį giesmyną per eilę metų yra paruošęs evangelikų kariuomenės kapelionas kun. Adomas Šernas. Jo darbą kalbos ir eilėdaros atžvilgiais gerai įvertino poetas Liudas Gira.“

Liuteronų konsistorija tuo metu aptarinėjo būsimo giesmyno projektinius klausimus. Nuspręsta, kad 320 puslapių turintis giesmynas bus atspausdintas „Spindulio“ spaustuvėje Kaune 15 000 egz. tiražu. Projekto sąmatą sudarė 21 880 litų. Giesmyno parengimo išlaidos nepaminėtos, bet akivaizdu, jog konsistorija tikėjosi, kad jas ir spaudos išlaidas padengs Švietimo ministerija. Siekdamos padaryti projektą kuo patrauklesnį Švietimo ministerijai, konsistorija ir sąjunga skelbė utopinę idėją, jog knyga

padės suartėti Didžiosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto „evangelikams“, nes, esą, giesmynas bus įdiegtas ir į Klaipėdos krašto parapijas, nepaisant fakto, kad jose jau platintos tais pačiais metais išleistos „Pagérintos giesmjûknygos“[14]. Idėja buvo utopinė ir todėl, kad naujasis giesmynas rengtas lotyniškomis raidėmis, o tai jau savaime buvo nepriimtina klaipėdiškiams. Tokį klaipėdiškių nusistatymą savo laiške Švietimo ministerijos Pradžios mokslo departamento direktoriui įvardijo pats Lietuvių evangelikų sąjungos centro valdybos pirmininkas dr. O. Stanaitis: „Šiandien evangeliškoji liaudis, ypač Klaipėdos krašte, kratosi kiekvieno spaudinio, išleisto ne gotiškomis raidėmis, ir įžiūri čia norą juos sukatalikinti.“[15] Archyviniai šaltiniai nutyli apie derybas šiuo klausimu su Klaipėdos krašto konsistorija. 1936 m. lietuvininkų giesmyno publikavimas parodė, kad krašto konsistorijai naujo giesmyno projektas buvo neaktualus.

Reformatų siūlymas priimti A. Šerno kūrinį būsimojo evangelikų giesmyno pagrindu sukėlė diskusijas tarp liuteronų. A. Šernas tuo metu buvo suredagavęs beveik 800 giesmių, paimtų iš reformatų giesmyno, Prūsijos lietuvininkų „giesmių knygų“ bei kitų šaltinių. „Svarbu, kad toks naujai išleistas giesmynas lietuvius evangelikus suartintų, o ne vienus nuo kitų atstumtų, todėl reikėtų atsižvelgti ir į klaipėdiečių reikalus“, – 1937 m. sausio 12 d. tvirtino konsistorija Švietimo ministerijai, duodama suprasti, kad negalima būtų atmesti „Pagerintų giesmių knygų“, nes kitaip Klaipėdos krašto Bažnyčia atsisakytų įdiegti naują giesmyną į parapijas. Todėl konsistorija diplomatiškai svarstė: „Dėl Ev. Reformatų Kolegijos rašto, kuriuo siūloma išleisti kun. A. Šerno paruoštą giesmyną, Konsistorija turi pareikšti, kad vis dėlto reikėtų išleisti visais atžvilgiais tinkamą giesmyną visos Lietuvos evangelikams, neišskiriant Klaipėdos kraštą.“ Konsistorija pažymėjo, kad reformatų sprendimas buvo vienpusiškas, nes „kolegija nesiteikė siūlomo giesmyno projektą Konsistorijai atsiųsti...“ Vis dėlto konsistorija nebuvo linkusi atmesti A. Šerno parengto projekto. Švietimo ministerijai ji siūlė pirma išleisti giesmyną Lietuvos kariams evangelikams, o paskui tikintiesiems[16]. Ši formuluotė rodė, kad A. Šerno redaguotoms giesmėms bus teikiama pirmenybė, nes dauguma karių giesmyno tekstų

[14] LCVA f. 391, a. 4, b. 738, 175, 181.
[15] LCVA f. 391, a. 4, b. 756, 11, 129.
[16] LCVA f. 391, a. 4, b. 738, 181. Klausimas konsistorijos posėdyje svarstytas 1936 m. gruodžio 9 d. *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 88–89.

bus paskelbti „Evangeliškos bažnyčios“ giesmyne. Dėl šių giesmių tinkamumo neturėtų kilti abejonių, nes evangelikų karių giesmyno projekte Liuteronų bažnyčiai oficialiai atstovavo kun. J. Pauperas.

Liuteronų bažnyčioje giesmyno bendrine kalba parengimas buvo aktualus ne tik konsistorijai, bet ir paskiriems kunigams. Tarp jų buvo kun. Rudolfas Vymeris, kuris jo paties iniciatyva jau redagavo giesmes. Sužinojęs apie konsistorijos sprendimą išleisti naują giesmyną, jis atsiuntė Bažnyčios vadovybei parengtas giesmes, prašydamas patvirtinti jo darbą būsimo giesmyno pagrindu. Konsistorija svarstė R. Vymerio darbą 1936 m. rugpjūčio 20 d. ir diplomatiškai atsakė, kad R. Vymerio projektas „<...> negali būt Konsistorijos nei tvirtinamas, nei atmetamas, nes Konsistorija gerų sumanymų nemano slopinti. Ji yra dėkinga už informaciją ir sveikina gražų sumanymą bei sveiką Tamstos iniciatyvą“[17]. Akivaizdu, kad kun. R. Vymeriui, kaip ir daugumai Liuteronų bažnyčios narių, „Pagérintos giesmjû-knygos“ buvo vienintelis giesmynas, kuris privalėjo būti redaguojamas. Tokios nuomonės laikėsi ir sakytojai, arba surinkimininkai – neordinuoti Dievo žodžio skelbėjai Liuteronų bažnyčioje, sukviesdavę žmones pamaldoms tikinčiųjų namuose. Kai 1937 m. kovo 3 d. kunigų konferencijoje Kaune kun. J. Pauperas pareiškė, kad A. Šernas yra suredagavęs 600 giesmių, kuriomis galėtų naudotis ir Liuteronų bažnyčios nariai, R. Vymeris protestavo, sakydamas, kad naujo giesmyno pagrindu turi būti ne reformatų, o lietuvininkų giesmynas. Šį darbą atlikti jis siūlė jauniems kunigams, kurie turi tam gabumų ir gerai moka lietuvių kalbą. Tačiau konsistorija labiau paisė J. Paupero nuomonės. Pastarasis tvirtino, kad du trečdaliai kun. A. Šerno redaguotų giesmių tinka giedoti Liuteronų bažnyčioje. Kitas reikės truputį pakoreguoti[18].

Kun. J. Pauperas toliau tyrė kun. A. Šerno parengtą medžiagą. Savo išvadas Kultūros reikalų departamentui jis pateikė 1937 m. rugsėjo 22 d. Jose buvo teigiama, kad kun. A. Šerno parengta medžiaga susideda iš 671 lapo, kuriuose yra 697 giesmės. J. Pauperas manė, kad naujam giesmynui tinka 179 giesmės. Kitos 150 giesmių galėjo būti skelbiamos giesmyne jas šiek tiek pataisius. Į giesmyną galėtų būti įtrauktos ir dar 55 A. Šerno pasiūlytos giesmės, tačiau jas reikėtų taisyti labiau. J. Pauperas siūlė apsvarstyti, ar apskritai verta dėti į giesmyną dar kitas 253 giesmes, o 65 A. Šerno

[17] *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 100.
[18] LCVA f. 391, a. 4, b. 756, 129.

taisytas giesmes jis įvardijo kaip netinkamas giesmynui. Taisytinas giesmes iš naujo turėtų suredaguoti pats A. Šernas, o dėl abejotinų 253 giesmių įtraukimo sprendimą turėtų priimti specialiai tam sudaryta komisija. Ji buvo išrinkta 1937 m. kovo 5 d. liuteronų kunigų konferencijoje, tačiau J. Pauperas rekomendavo įtraukti ir 4 klaipėdiškių atstovus[19].

Giesmyno koncepcija toliau buvo derinama ir svarstoma. Kadangi 1937 m. nebuvo esminio projekto įgyvendinimo postūmio, antrajame Lietuvių evangelikų suvažiavime Klaipėdoje 1937 m. rugpjūčio 15–16 d. buvo priimta tik bendro pobūdžio rezoliucija, raginanti „Lietuvos evangelikų Bažnyčių vadovybes ir Sąjungos Centro Valdybą daryti žygių, kad toks giesmynas būtų išleistas“, nes „vienas bendras kalbiškai tinkamai paruoštas ir muzikaliai suderintas giesmynas tarnautų visų Lietuvos evangelikų dvasinio vieningumo stiprinimui“[20]. Liuteronų spauda apie suvažiavimo užkulisius nutylėjo, tačiau atviriau tai paviešino reformatų laikraštis „Sėjėjas“. Jis atskleidė, kad suvažiavime nė žodžiu nebuvo užsiminta apie kun. A. Šerno parengtą giesmyno rankraštį. Reformatus piktino ir tai, kad liuteronų teologai nusprendė vertinti kun. A. Šerno suredaguotas giesmes „dogmatikos tyrumo atžvilgiu“. Reformatams toks požiūris buvo nesuprantamas, nes jų akyse teologiniai skirtumai tarp abiejų Bažnyčių buvo nereikšmingi, todėl netoleruotina, kad A. Šerno suredaguotose giesmėse liuteronai ieškotų dogmatinių erezijų.

„Bet kaip broliai liuteronai eina prie to klausimo, susidaro koks tai užburtas ratas, iš kurio painiavos išeities nėra. Pereitais metais per susivažiavimą buvo nusiskųsta – aimanuota tinkamo giesmyno lietuvių kalba stokos dėliai. Šiais metais taip pat pasigirdo tas pat nusiskundimo balsas suvažiavimo salėje. Bet tame balse nei pernai, nei šiemet nepraskambėjo nė vienas žodelis apie tai, kad kunigo Šerno yra jau paruoštas giesmių rankraštis. Prisiminta apie jį per šių metų suvažiavimą, tik kada buvo išreikštas didelis nustebimas to rankraščio marinimo dėliai ir kai buvo pranešta, kad giesmynas įteiktas Švietimo Ministerijai, kad liuteronų bažnyčios atstovai tiria tas giesmes dogmatikos tyrumo atžvilgiu...“[21]

---

[19] LCVA f. 391, a. 4, b. 738, 182.

[20] Lietuvių Ewangelikų Suvaźiawimui praėjus. *Lietuvos Ewangelikų Kelias,* nr. 34 (121). Klaipėda: Lituania, 1937, 157.

[21] Antro evangelikų sąjungos suvažiavimo priimtos rezoliucijos ir pastaba antrosios rezoliucijos dėliai. *Sėjėjas,* nr. 19 (289). Biržai, 1937, 1615.

Giesmyno klausimas vėl buvo svarstytas antrąją suvažiavimo dieną. Reformatai ir dalis liuteronų ragino giesmyno kalbą taisyti ryžtingiau, nes kitaip bus prarastas jaunimas ir inteligentija. Labiausiai tokiai pozicijai priešinosi liuteronų sakytojai, kurie ryžtingai kritikavo bandymus radikaliai redaguoti Mažosios Lietuvos giesmyno tekstus. Jiems lietuvininkų giesmyno kalba buvo šventa ir neliečiama, todėl dalis jų manė, kad giesmyno išvis taisyti nereikia, o tie, kurie pritarė kalbos taisymui, reikalavo, kad tekstai būtų redaguojami labai atsargiai, nenutolstant nuo lietuvininkų giesmyno originalo, atmetant tik kai kuriuos svetimos kilmės žodžius. Diskusijos pateko į aklavietę, kurią reformatai pavadino „nulio teorija". Ieškodami išeities jie pasiūlė sakytojams pasilikti prie senųjų giesmių knygų ir net rekomendavo jų dvasinėms reikmėms tenkinti įsigyti 1936 m. Klaipėdos krašto konsistorijos išleisto lietuvininkų giesmyno reikalingą egzempliorių skaičių. Reformatai pabrėžė, kad dauguma sakytojų jau buvo garbingo amžiaus, todėl liko tik laiko klausimas, kada juos pakeis išsilavinusi, taisyklinga kalba kalbanti jaunoji karta. Toji įdiegtų naująjį giesmyną ir į tikinčiųjų surinkimus. Tačiau tokie samprotavimai neturėjo rimto pagrindo, nes net jei ir jaunyvo amžiaus sakytojai ryžtųsi įdiegti naująjį giesmyną į surinkimus, tam neabejotinai pasipriešintų vyresnieji surinkimų nariai. Suvažiavime buvo girdėti ir trečioji nuomonė, kritikavusi darbo skubotumą, dėl kurio nukentės giesmių tekstų kokybė. Šios minties šalininkai pavyzdžiu pateikė Latvijos, Estijos, Suomijos ir kitų kraštų Bažnyčias, kurios naujiems giesmynams parengti skyrė daug pastangų ir laiko[22].

Suvažiavimui pasibaigus, rugpjūčio 17 d. Klaipėdoje įvyko Didžiosios Lietuvos kunigų konferencija. Giesmyno parengimo klausimas vėl tapo vyraujančia diskusijų tema. Reformatai nustebo sužinoję, kad liuteronų kunigai kovo 5 d. konferencijoje išrinko giesmyno taisymo komisiją, kurios pirmininku buvo paskirtas „nelietuvių tautos vyras, kurs lietuvių kalbą pramoko" (turbūt turimas mintyje lenkų kilmės superintendentas Henrikas Dzeržislovas Sroka). Tačiau „tiek pirmininkas, tiek nariai niekur nepasireiškė savo poetiškais gabumais, o be jų joks eiliavimas neįmanomas. Pasirodžiusios kelios pereiliuotos ir ištaisytos giesmės patvirtina visišką taisymo ir eiliavimo nesugebėjimą". Liuteronų nenorą priimti būsimo

[22] Antro evangelikų sąjungos suvažiavimo priimtos rezoliucijos ir pastaba antrosios rezoliucijos dėliai. *Sėjėjas,* nr. 19 (289). Biržai, 1937, 1615.

giesmyno pagrindu A. Šerno rankraštį reformatai siejo su atsargia jų pozicija būsimos Evangelikų bažnyčių unijos atžvilgiu.

„Paaiškėjo taip pat, kodėl kun. Šerno patiektos giesmės nepriimtinos. Mat, su reformatais būsią galima susidėti tik po kokių 60 metų. Todėl ruošiamas liuteriškas giesmynas. Ir po 100 metų reformatai ir manyti nemano susidėti su liuteronais. Jie sutiko ir sutinka eiti su broliais liuteronais tik federatyviais pagrindais. Bet jei broliai liuteronai išleis tinkamą, nei eilėdaros, nei muzikos dėsnių, nei kalbos sklandumo neįžeidžiantį giesmyną, reformatai pradžiugę sveikins jį, neieškos jame „dogmatinių herezijų“ ir visomis Liuterio giesmėmis garbins Viešpatį Dievą. Kad tik greičiau ateitų ta palaiminta valanda, kada išvys pasaulį geras liuteriškas giesmynas.“[23]

Kauno konsistorija sakytojus laikė įtakinga Liuteronų bažnyčios jėga, kuriai prieštaraujant parengto giesmyno įdiegimas į parapijas patirtų rimtų trikdžių. Konsistorija įsiklausė į sąjungos suvažiavime Klaipėdoje išdėstytus sakytojų reikalavimus ir pakvietė juos paskirti atstovus į giesmyno parengimo komisiją. Kasmetiniame suvažiavime Klaipėdoje sakytojai priėmė konsistorijos kvietimą ir komisijos nariais nuo sakytojų išrinko prof. dr. Vilių Gaigalaitį ir Jurgį Strėkį[24].

1938 m. vasario 9 d. konsistorija svarstė redakcijos ir technikos komisijų sudėtį. Į technikos komisiją buvo paskirti kun. A. Šernas, kun. J. Pauperas ir Kauno parapijos vargonininkas R. Kopas. Nustatyta, kad projektui parengti komisijai prireiks 113 darbo dienų. Posėdžiai tęstųsi 2 valandas per dieną, kiekviename jų būtų parengta po 6 giesmes. Iš viso numatyta parengti 678 giesmes. Giesmyno pagrindą sudarys A. Šerno jau suredaguotos giesmės, „Pagérintos giesmjû-knygos“ ir iš kitų kalbų verstos giesmės. Naujai suredaguotos giesmės iš lietuvininkų giesmyno pirma turės būti nusiųstos peržiūrėti kunigams „ir šiaip asmenims, nusimanantiems toje srityje“. Parengusi dalį giesmių, technikos komisija turės jas atspausdinti spausdinimo mašinėle ir įteikti giesmyno redakcijos komisijai įvertinti. Dėl redakcijos komisijos neprieita prie vieningos nuomonės, todėl buvo nuspręsta ją sudaryti vėliau. Nutarta tik tiek, kad ji susidės iš 7–9

[23] Antro evangelikų sąjungos suvažiavimo priimtos rezoliucijos ir pastaba antrosios rezoliucijos dėliai. *Sėjėjas,* nr. 19 (289). Biržai, 1937, 1616.

[24] Senojo Surinkimo Diewo Diewo Źodźio Sakytojų suwaźiavimas. *Lietuvos Ewangelikų Kelias,* nr. 5 (144). Klaipėda: Lituania, 1938.

asmenų, kurie tekstus turėtų peržiūrėti per 15 posėdžių, truksiančių po 6–8 val. Kol kas vieninteliu jos nariu buvo paskirtas kun. Adomas Gelžinius. Kadangi giesmynas bus ekumeninis, jame kartu su giesmėmis ir maldynu turėtų būti atspausdintos reformatų liturgijos, dr. Martyno Liuterio „Mažasis katekizmas“ ir reformatų „Heidelbergo katekizmas“. Darbą numatyta užbaigti iki 1939 m. vasario mėn. pradžios, kad pavasarį atspausdintą giesmyną jau būtų galima įdiegti į parapijas. Numatytą tiražą sudarytų 10 000 egzempliorių, apytikrė parengimo ir spaustuvės išlaidų kaina – 27 638 litų. Giesmyno parengimą iš dalies finansuoti įsipareigojo Švietimo ministerija[25].

Vis dėlto darbas vyko ne taip sklandžiai, kaip tikėtasi. 1938 m. kovo 11 d. konsistorija informavo Švietimo ministeriją, kad technikos komisija pradėjo darbą vasario 14 d. Nors pastaroji buvo susirinkusi 16 kartų, ji tepajėgė parengti 43 giesmes. Komisija pareiškė, kad parengti spaudai tris giesmes per valandą buvo praktiškai neįmanoma. Net jei visi jos nariai sutardavo dėl giesmės tinkamumo giesmynui, jos galutinei redakcijai užbaigti prireikdavo daugiau nei 20 minučių. Ataskaitoje buvo prašoma, kad technikos komisijos nariams Švietimo ministerija sumokėtų ne 3 390, bet 9 000 litų[26].

1937 m. gegužės 7 d. rašte švietimo ministrui direktorius Vytautas Soblys išdėstė Kultūros reikalų departamento poziciją. V. Soblys pareiškė, kad konsistorija yra ne tik projekto iniciatorė, bet ir būsimo giesmyno leidėja. Kadangi giesmynas turės būti įdiegtas į Didžiosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto liuteronų bei reformatų parapijas, ministerija turėtų paraginti konsistoriją sudaryti komisiją, kuri sutelktų minėtų bažnyčių ir kitų įtakingų įstaigų bei organizacijų atstovus. V. Soblys į komisiją pasiūlė įtraukti reformatų kompozitorių Vladą Jakubėną, reformatų kun. A. Šerną, liuteronų kun. J. Pauperą, liuteronų konsistorijos Kaune atstovą, reformatų kolegijos atstovą, Klaipėdos krašto konsistorijos atstovą, Klaipėdos krašto gubernatūros patarėją M. Šlažą, Klaipėdos krašto gubernatūros referentą reformatų kun. Petrą Dagį ir „surinkimų sakytojų“ atstovą. Komisija iš savo narių turėtų išsirinkti redakcijos komisiją, kuri galutinai parengtų giesmyną spaudai. V. Soblys užsiminė, kad jam labiausiai rūpėjo sėkmingas giesmyno įdiegimas į trijų bažnyčių parapijas, todėl reikėjo, kad „jo paruošimas ir iš-

[25] *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 179–183.
[26] LCVA f. 391, a. 4, b. 738, 167.

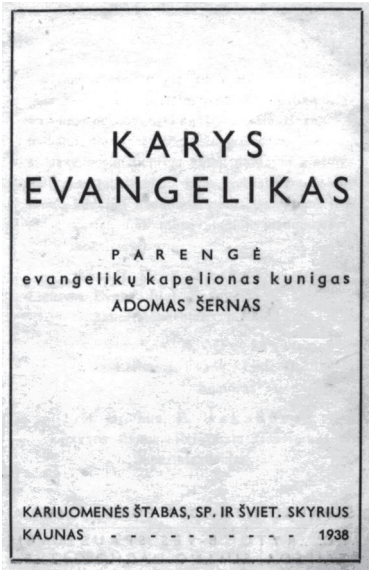
KARYS
EVANGELIKAS
PARENGĖ
evangelikų kapelionas kunigas
ADOMAS ŠERNAS
KARIUOMENĖS ŠTABAS, SP. IR ŠVIET. SKYRIUS
KAUNAS - - - - - - - - - - - 1938

Liuteronų ir reformatų karių giesmynas, 1938 m.

leidimas būtų kuo autoritetingesnis". Tai buvo galima pasiekti sudarius komisiją „iš autoritetingų asmenų ir autoritetingų organizacijų". Rašte buvo pažymėta, kad 1938 m. ministerija giesmyno projektui iš savo biudžeto buvo numačiusi 20 000 litų[27]. Tesėdama pažadą minėtą sumą ministerija 1938 m. birželio 23 d. pervedė į konsistorijos sąskaitą[28].

1938 m. vasaros pabaigoje buvo atspausdintas giesmynas „Karys evangelikas". Tai buvo pirmasis ekumeninis bendrine lietuvių kalba parengtas liuteronų ir reformatų giesmynas. Įžangoje, kurią parašė liuteronų superintendentas H. D. Sroka, liuteronų kunigas senjoras A. Gelžinius ir reformatų generalinis superintendentas P. Jakubėnas, buvo pabrėžiama, kad karių giesmyne „nėra nieko priešingo nei Evangelikų Liuteronių, nei Evangelikų Reformatų mokslui". Giesmyne taip pat buvo paskelbtos penkios dalys iš M. Liuterio „Mažojo katekizmo", kelios ištraukos iš reformatų „Heidelbergo katekizmo", liuteronų ir reformatų pamaldų tvarka. Knygelę sudarė 114 giesmių, iš kurių 65 (67 %) buvo atrinktos iš Prūsijos lietuvininkų „Pagerintų giesmių knygų", 23 – iš įvairių vokiškų giesmynų, 13 (11 %) – iš Biržų reformatų giesmyno, 3 – iš lenkų evangelikų giesmyno, 2 – iš latvių liuteronų giesmyno, 8 – paties A. Šerno sueiliuotos giesmės. Pristatydamas giesmyną plačiajai visuomenei, mokytojas Albertas Juozuvaitis pabrėžė: „Dabar ir mums evangelikams lietuviams neteks rausti prieš kitatikius, mus kaltinančius, jog nesugebame pasirūpinti tinkamų šiems laikams giesmynų."[29]

Bažnyčių giesmyno klausimas vėl buvo svarstomas 1938 m. spalio 4 d. liuteronų kunigų konferencijoje Kaune. Kun. A. Gelžinius referavo, kad

[27] LCVA f. 391, a. 4, b. 738, 172–173.
[28] LCVA f. 391, a. 4, b. 738, 166.
[29] Karys ewangelikas. *Lietuwos Ewangelikų Kelias,* nr. 38 (177). Klaipėda: Lituania, 1938; Kiek plačiau apie giesmynėlį „Karį Evangeliką". *Lietuvos Evangelikų Kelias,* nr. 13 (204). Klaipėda: Lituania, 1939, 47–49.

projektui įgyvendinti prireikė daugiau laiko, nei manyta pradžioje. Konferencijos dalyviai nutarė, kad giesmyno maldynas turi būti parengtas iki 1939 m. sausio 1 d., o pats giesmynas išleistas 1940 m.[30]

1939 m. pavasarį buvo sudaryta giesmyno redakcijos komisija. Remdamasi Švietimo ministerijos rekomendacijomis, konsistorija kovo 7 d. posėdyje nusprendė į ją pakviesti konsistorijos prezidentą dr. K. Gudaitį, kun. senjorą A. Gelžinių, reformatų generalinį superintendentą prof. dr. kun. P. Jakubėną, kun. prof. dr. V. Gaigalaitį, lic. kun. J. Pauperą, kun. senjorą A. Laukozilį, kun. A. Vymerį, reformatų kun. A. Šerną, mokytojus Janušaitį ir M. Šlažą. Planai parengti giesmyno maldyną iki 1940 m. sausio 1 d. liko neįgyvendinti. Konsistorija tik dabar šį darbą pakvietė atlikti kun. A. Gelžinių, kun. J. Pauperą ir reformatų generalinį superintendentą P. Jakubėną[31]. Konsistorija paragino maldyno parengimo komisiją kuo greičiau parengti maldas[32]. Giesmyno melodijas peržiūrėjo ir derino Kauno parapijos vargonininkas ir choro vadovas R. Kopas bei jaunas bažnyčios muzikas iš Tilžės Valteris Banaitis. Giesmyno rodykles sudarė mokytojas A. Juozuvaitis. Iš viso būsimą giesmyną turėjo sudaryti apie 500 giesmių[33]. 1939 m. gegužės 31 d. savo rekomendacijas konsistorijai išdėstė ekumeninė liuteronų ir reformatų kunigų konferencija Kaune. Kunigai pageidavo išleisti du giesmyno variantus – vieną su maldynu, kitą be jo[34]. 1939 m. pabaigoje giesmynas jau buvo parengtas spaudai. Lapkričio 14 d. konsistorijos pirmininkas buvo įpareigotas susitarti su spaustuve dėl galutinės spausdinimo kainos ir su kun. A. Šernu dėl honoraro. Iki gruodžio 15 d. konsistorija įsipareigojo pateikti ataskaitą Švietimo ministerijai apie panaudotas giesmynui parengti skirtas lėšas[35]. Lapkričio 15 d. įvykusi kunigų konferencija džiaugsmingai sutiko konsistorijos žinią, kad jau parengtas ir greitai bus atspausdintas giesmynas, „kurio visi taip laukia“[36]. Dėl tuo metu jau pasigirdusių protestų prieš radikalų giesmių tekstų re-

[30] Lietuwos Ew. Liut. Bažnyčios Kunigų Konferencija. *Lietuwos Ewangelikų Kelias,* nr. 41/42 (180/181). Klaipėda: Lituania, 1938.

[31] *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 261.

[32] *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 270.

[33] Gudaitis K. *Lietuviai evangelikai.* Hamilton: Rūta, 1957, 362.

[34] Lietuvos evang. kunigų konferencija. *Lietuvos Evangelikų Kelias,* nr. 14–15 (205-6). Kaunas: Vilniaus spaustuvė, 1939, 54.

[35] *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 306.

[36] Kunigų konferencijai praėjus. *Lietuvos Evangelikų Kelias,* nr. 38 (229). Kaunas: Vilniaus spaustuvė, 1939, 166.

dagavimą konsistorija atsisakė pirminių ketinimų įdiegti naują giesmyną vietoje „Pagerintų giesmių knygų“. Giesmyno įdiegimo klausimas buvo paliktas pačių parapijų nuožiūrai.

1939 m. rugsėjo 26 d. konsistorija aptarinėjo galutinius giesmyno spausdinimo klausimus. Atsakydama į liepos 15 d. reformatų kolegijos laišką ji informavo, kad giesmyno leidėjas Švietimo ministerijos 1937 m. gruodžio 16–17 d. nutarimu yra Liuteronų bažnyčios konsistorija, tačiau autorinės teisės priklausys tiek konsistorijai, tiek kolegijai. Giesmyną sudarys 500 giesmių, kurias technikos komisija atrinko peržiūrėjusi 959 giesmių tekstus. Planuojamas knygos tiražas – 15 000 egzempliorių, kurie bus parduodami po 5–10 litų. Giesmyno tiražas bus padalytas tarp abiejų Bažnyčių proporcingai pagal tai, kiek jos įnešė lėšų knygai spausdinti papildomai prie Švietimo ministerijos žadėtos paramos. Kun. A. Šerno parduoti rankraščiai išliks abiejų Bažnyčių nuosavybė, tačiau bus saugomi konsistorijos archyve. Iš gautos 20 000 litų paramos A. Šernui bus išmokėta 6 000 litų[37].

3. Giesmyno publikacijos kliūtys

Prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas ir besikeičianti geopolitinė situacija Lietuvos Vyriausybę vertė taupyti lėšas. Išlikę dokumentai daugiau nieko nebeliudija apie žadėtą papildomą Švietimo ministerijos paramą giesmynui publikuoti. 1940 m. sausio 9 d. konsistorija giesmynui išleisti nusprendė paimti paskolą iš konsistorijos kasos, tikėdama, kad lėšos bus atgautos pardavus giesmyną[38]. Reformatų kolegija taip pat sutiko prisidėti.

Giesmyną planuota išleisti 1940 m. birželio mėn.[39], tačiau ši data pasirodė esanti per daug optimistinė. Publikacijos reikalai dar labiau komplikavosi birželio 15 d. įžengus TSRS kariuomenei. A. Smetonos Vyriausybę pakeitė „liaudies Vyriausybė“. Rugsėjo mėnesį įvykus Lietuvos aneksijai naujoji LTSR Vyriausybė pradėjo ir pamažu stiprino kovą su „religiniais prietarais“. 1940 m. liepos 24 d. K. Gudaitis, apsilankęs pas naują LTSR švietimo ministrą, sužinojo, kad algos konsistorijos nariams ir kunigams daugiau nebebus išmokamos[40]. Paramos giesmynui išleisti iš Švietimo ministerijos daugiau nebevertėjo tikėtis.

---

37 *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 293–294.
38 *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 315.
39 *Evangelikų Giesmynas su maldomis*. Kaunas, 1942, 5.
40 *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 352.

Vis dėlto net ir tokioje sudėtingoje situacijoje konsistorija toliau siekė išleisti parengtą giesmyną. 1940 m. rugsėjo 10 d. ji svarstė, ar į spausdinamą naują giesmyną vertėtų įdėti reformatų „Heidelbergo katekizmą". Nutarta įtraukti, jei medžiagos apimtis neviršytų M. Liuterio „Mažojo katekizmo". Kartu nuspręsta kreiptis į reformatų kolegiją dėl jos įnašo ir taip apmokėti „Spindulio" spaustuvei būsimos publikacijos išlaidas[41]. Giesmyną planuota atspausdinti 1940 m. pabaigoje[42].

1940 m. pabaigoje jau intensyviai vyko Lietuvos sovietizacija. Norėdama apsaugoti turimus 50 000 litų nuo galimos konfiskacijos, konsistorija juos išdalijo kaip „paskolas" savo nariams. Gavusi kun. A. Šerno prašymą išmokėti žadėtą honorarą, 1941 m. sausio 31 d. konsistorija nutarė prašymo netenkinti, „nes giesmynas dar neatspausdintas, o Evangelikų Reformatų Kolegija dar konsistorijai nieko nėra sumokėjusi pagal duotą sutartį"[43]. Savo atsiminimuose K. Gudaitis pažymėjo, kad A. Šernui vis dėlto buvo išmokėtas žadėtas 10 000 litų honoraras[44].

1941 m. sausio mėn. prasidėjo Lietuvos vokiečių repatriacija. Jos metu kraštą paliko didžioji dauguma kunigų bei konsistorijos narių. Taip pat repatrijavosi beveik visi giesmyno technikos bei redakcijos komisijų nariai. Vokietijos kariuomenei pražygiavus per Lietuvą, konsistorija vėl buvo reorganizuota ir jos pirmininku tapo kun. Erikas Leijeris. Naujai suformuotos konsistorijos nariai nepritarė unionistiniams liuteronų ir reformatų siekiams ir 1942 m. galutinai atmetė projektą. Jų manymu, A. Šernas bei giesmyno technikos komisijos nariai tekstus redagavo per daug radikaliai, dėl to giesmės neteko savo poetinės bei dvasinės vertės[45].

Išvados

Parengti pirmąjį giesmyną bendrine lietuvių kalba Liuteronų bažnyčią paskatino autonominės Klaipėdos krašto konsistorijos sprendimas iš naujo atspausdinti oficialų liuteronų giesmyną „Pagérintos giesmjû-knygos", kurio kalba gerokai skyrėsi nuo galutinai susiformavusios bendrinės lietu-

[41] *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 233–234.
[42] Gudaitis K. *Lietuviai evangelikai.* Hamilton: Rūta, 1957, 363.
[43] *LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*, 354, 356.
[44] Gudaitis K. *Lietuviai evangelikai.* Hamilton: Rūta, 1957, 361.
[45] Lietuvos Evangelikų Liuteronių Konsistorijos 1942 m. balandžio 30 d. posėdžio Protokolas. *Gauti raštai 1941–1944* (puslapiai nenumeruoti).

vių kalbos. Švietimo ministerijos sprendimu giesmyno parengėja ir leidėja buvo Liuteronų bažnyčios konsistorija. Projektui pritarė ir Lietuvos reformatų kolegija, todėl knyga turėjo tapti pirmuoju ekumeniniu giesmynu. Projekto autorių ketinimus įdiegti naują giesmyną į Klaipėdos krašto parapijas reikėtų laikyti utopiniais, nes krašto konsistorija 1936 m. publikavo naują lietuvininkų giesmyno leidimą.

Giesmynas buvo parengtas spaudai 1939 m. pabaigoje. Atspausdinti knygą sutrukdė prasidėjęs karas, 1940 m. įvykdyta Lietuvos aneksija, religinės spaudos laisvę suvaržęs sovietinis ateistinis režimas bei 1941 m. sausio–kovo mėn. įvykusi liuteronų repatriacija, kurios metu kraštą paliko beveik visi konsistorijos ir giesmyno parengimo komisijos nariai.

Naujai suformuota Liuteronų bažnyčios konsistorija 1942 m. atmetė projektą dėl, jos manymu, per daug radikaliai suredaguotų giesmių tekstų.

Literatūra

Evangelikų Giesmynas su maldomis 1942 – *Evangelikų Giesmynas su maldomis*. Kaunas.

Evangelikų lietuvių suvažiavimas 1937 – *Evangelikų lietuvių suvažiavimas 1936 m. Kaune*. Klaipėda.

Busch 1862 – Eduard Heinrich Busch. *Materialen zur Geschichte und Statistik des Kirchen und Schulwesens der Ev. – Luth. Gemeinden in Russland*. St. Petersburg: Commissionsverlag von G. Haessel.

Gudaitis 1957 – Kristupas Gudaitis. *Lietuviai evangelikai*. Hamilton: Rūta.

Gauti raštai 1941–1944 – JKA *Gauti raštai 1941–1944*.

Karys evangelikas 1938 – *Karys evangelikas*. Kaunas: Kariuomenės štabas, sp. ir šviet. skyrius.

LCVA f. 391, a. 4, b. 631.

LCVA f. 391, a. 4, b. 738.

LCVA f. 391, a. 4, b. 755.

LCVA f. 391, a. 4, b. 756.

LELB konsistorijos protokolų knyga 1935–1941 – KA *Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios konsistorijos protokolų knyga 1935–1941*.

Lietuvos Ewangelikų Kelias 1938 – *Lietuvos Ewangelikų Kelias,* nr. 5 (144). Klaipėda: Lituania.

Lietuwos Ewangelikų Kelias 1938 – *Lietuwos Ewangelikų Kelias*, nr. 38 (177). Klaipėda: Lituania.

Lietuwos Ewangelikų Kelias 1938 – *Lietuwos Ewangelikų Kelias,* nr. 41/42 (180/181). Klaipėda: Lituania.

Lietuvos Ewangelikų Kelias 1937 – *Lietuvos Ewangelikų Kelias*, nr. 34 (121). Klaipėda: Lituania.

Lietuvos Evangelikų Kelias 1939 – *Lietuvos Evangelikų Kelias,* nr. 13 (204). Kaunas: Vilniaus spaustuvė.

Lietuvos Evangelikų Kelias 1939 – *Lietuvos Evangelikų Kelias,* nr. 14–15 (205-6). Kaunas: Vilniaus spaustuvė.

Lietuvos Evangelikų Kelias 1939 – *Lietuvos Evangelikų Kelias,* nr. 38 (229). Kaunas: Vilniaus spaustuvė.
Pagérintos giesmjû-knygos 1930 – *Pagérintos giesmjû-knygos*. Klaipėda: Lituanija.
Sėjėjas 1937 – *Sėjėjas,* nr. 19 (289). Biržai.
Srovė 1935 – *Srovė,* nr. 8 (73). Kaunas: Vilniaus spaustuvė.

Darius Petkūnas

PRE-WAR ATTEMPTS OF THE LUTHERAN CHURCH TO PUBLISH A HYMNAL IN MODERN LITHUANIAN

Summary

In 1937 the Lutheran consistory initiated a hymnal project which proposed the preparation of a hymnal in modern Lithuanian. The occasion was a response to the 1936 decision of the Klaipėda autonomous Lutheran consistory in to republish without any modernization whatever of the old Prussian Lithuanian hymnal *Pagérintos giesmjû-knygos* (*Improved Hymnbook*), which included in it prayers for the old Prussian king and his government and armies. Since Reformed minister Adomas Šernas was already at work revising Reformed and Lutheran hymns into modern Lithuanian, the consistory proposed to make use of his work. The unionistic spirit which prevailed at that time led to the hope that the new hymnal would be used in both Lutheran and Reformed congregations in Major Lithuania and the Klaipėda Region. The Klaipėda consistory expressed no interest in the project and enthusiasm for it soon waned. Technical and editorial commissions were named by the consistory to examine the revisions of Minister Šernas and compare them with texts in *Pagérintos giesmjû-knygos* and to examine other hymns not revised by Šernas as well. 500 hymns out of a total of some 959 were selected for inclusion.

The Soviet occupation and repatriation made it difficult to continue the project. After repatriation and the departure of almost all of the members of the consistory it was necessary that a new consistory be named. The members of the new consistory were strongly critical of the project chiefly because of Šernas' radical editing of familiar hymns. It was clear to them that the congregations would react strongly to such radical revisions and the project was dropped.